

در اصلاح الگوی مصرف بخش دولتی و مردمی هر دو باید تلاش کنند

اشاره:
رواج الگوی مصرف صحیح در میان بخش‌های خصوصی و دولتی و زمینه‌سازی برای اجرا و رعایت این الگو می‌تواند سالانه میلیاردها دلار به نفع اقتصاد کشور تمام شود و در همین حال بهره‌برداری مناسب و بهینه از امکانات موجود برای پیشبرد و توسعه اقتصاد ملی را به حداکثر رساند.
دولت و بخش خصوصی شامل مردم به عنوان مصرف‌کنندگان کالاها و خدمات، هر یک به نوعی سهمی در هر زوایای منابع دارند که بخش عمده آن از فقدان امکانات و فن‌آوری‌های لازم در بخش‌های تولید و توزیع می‌باشد.
کارشناسان اقتصادی نقطه نظرات متفاوتی نسبت به الگوی مصرف در ایران دارند و هر یک عوامل گوناگونی را در این زمینه دخیل می‌دانند.
خبیرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» در گفت‌وگو با آقای محمد میدیان قائم مقام معاون بازرگانی داخلی وزارت بازرگانی در زمینه نحوه رواج مناسبت سرسبز در جامعه و اصلاح الگوی مصرف و نیز خسارات اقتصادی ناشی از عدم رعایت این الگو به گفت‌وگو پرداخت که ماحصل آن چنین است.

■ **وزارت بازرگانی نسبت به معرفی الگوی صحیح مصرف در جامعه چه دیدگاهی دارد و در این زمینه تا چه حد برنامه‌های عملی دارد و چگونه آنها را اجرا می‌کند؟**
□ وزارت بازرگانی با این انگیزه که رابطه نزدیک میان عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و سیاسی جامعه از یک سو و الگوی مصرف از سوی دیگر

و شناخت دقیق‌تر و بهتر این ارتباط که می‌تواند به تنظیم بهینه برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه کمک نماید، برای نقش الگوی مصرف، اهمیت ویژه قایل است.
در این راستا معاونت برنامه‌ریزی و اطلاع‌رسانی، اقدام گسترده‌ای در زمینه تعریف الگوی مصرف در جامعه ایران و معرفی آن می‌ذول داشته که چگونگی

برنامه عملی آن پس از تعریف واقعی از آن اعلام خواهد شد.
با این وجود عملکرد غذایی دهک‌های مختلف درآمدی شهری در سال ۷۷ که از سوی مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی و در رابطه با الگوی مصرف تهیه شده است، به این شرح می‌باشد:

عملکرد غذایی دهک‌های مختلف درآمدی شهری در سال ۱۳۷۵

شرح	متوسط	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
انرژی (کالری)	۲۹۶۰/۱۱	۲۰۹۶/۲۷	۲۳۶۴/۹۸	۲۵۲۱/۷	۳۰۲۸/۰۰	۲۸۲۶/۷۱	۳۰۲۸/۸۰	۳۱۵۵/۵۶	۳۲۶۶/۷۵	۳۴۷۶/۳۲	۳۹۶۷/۱۷
پروتئین گرم	۸۸/۴۰	۶۰/۷۴	۶۸/۶۱	۷۴/۴۹	۸۵/۲۳	۸۶/۴۷	۸۸/۴۷	۹۲/۲۲	۹۸/۰۳	۱۰۵/۹۷	۱۲۳/۰۱
کلسیم (میلی‌گرم)	۶۹۷/۰۱	۴۴۲/۳۵	۵۰۹/۳۵	۵۵۶/۲۲	۵۹۸/۱۶	۷۸۹/۷۲	۷۱۰/۲۳	۷۲۴/۳۱	۷۸۴/۵۶	۸۴۹/۸۰	۱۰۱۱/۸۶
آهن (میلی‌گرم)	۳۸/۸۶	۲۸/۶۵	۳۱/۳۳	۳۳/۹۶	۳۷/۳۲	۳۶/۳۲	۳۸/۲۹	۴۰/۸۷	۴۲/۴۸	۴۶/۳۶	۵۳/۳۰
فسفر (میلی‌گرم)	۶۲۱/۰۳	۲۶۰/۱۵	۳۶۹/۲۸	۳۲۲/۹۳	۲۸۷/۱۱	۵۲۱/۹۳	۶۵۱/۲۴	۶۸۳/۶۲	۷۷۰/۹۳	۹۰۶/۸۹	۱۱۲۸/۸۲
تیامین	۱/۳۶	۰/۸۶	۱/۰۰	۱/۱۰	۱/۲۱	۱/۲۶	۱/۴۰	۱/۴۳	۱/۶۱	۱/۷۳	۲/۰۷
ریبوفلاوین	۱/۲۸	۰/۵۹	۰/۷۲	۰/۸۴	۱/۱۳	۱/۲۰	۱/۲۳	۱/۳۲	۱/۵۱	۱/۷۸	۲/۲۳
نیاسین	۱۶/۲۷	۱۰/۱۲	۱۱/۶۵	۱۲/۸۲	۱۵/۳۳	۱۴/۸۳	۱۶/۵۳	۱۶/۸۸	۱۹/۰۰	۲۰/۷۳	۲۵/۰۱
پتاسیم	۱۸۰۳/۸۸	۷۷۳/۸۲	۱۰۷۱/۲۹	۱۲۶۳/۰۲	۱۴۵۱/۹۷	۱۵۸۸/۵۲	۱۸۸۱/۰۹	۲۰۱۱/۴۰	۲۲۵۴/۵۲	۲۵۲۶/۸۹	۳۲۲۸/۳۵
چربی	۶۳/۲۹	۳۳/۰۶	۳۱/۵۶	۳۵/۳۸	۸۵/۳۱	۶۰/۹۶	۵۹/۰۸	۶۴/۵۰	۶۸/۷۸	۷۷/۵۶	۹۶/۳۴
کربوهیدرات	۵۱۶/۵۹	۳۹۴/۰۶	۴۳۵/۱۰	۴۶۶/۰۲	۴۸۰/۶۸	۴۸۳/۰۶	۵۳۶/۲۹	۵۵۱/۹۹	۵۶۵/۶۰	۵۹۰/۴۰	۶۶۶/۳۰

■ جایگاه شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف و وظایف آن در تدوین و معرفی الگوی صحیح مصرف به جامعه چیست؟ این شورا در دوره فعالیت خود چه اقداماتی به عمل آورده است و وزارت بازرگانی عملکرد آن را چگونه ارزیابی می‌کند؟

تدابیر ویژه رهنمون می‌نماید. در این میان با توجه به محدودیت عوامل تولید فعلی و منابع و افزایش مطلق نیازها، باید تولید نه‌چندان کافی را بین جمعیت فزاینده تقسیم نمود که خود عدم ارضاء خواست‌های مردم را به دنبال دارد.

در جهت دستیابی به استقلال سیاسی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. فقدان الگوی مصرف صحیح، آحاد

○ الگوی مصرف منمصر به رفتار فردی افراد نمی‌باشد، بلکه در کشورهای درحال توسعه دولت در سطح گسترده‌ای در نظام اقتصادی دفاالت دارد و به عنوان یک مصرف‌کننده مستقل، اثرات مستقیم بر الگوی مصرف دارد.

با توجه به اینکه امروزه در کشورهای توسعه‌نیافته، دولت در سطح گسترده‌ای در سیستم اقتصادی

جامعه را به سمت مصرف هر چه بیشتر سوق می‌دهد و در نتیجه بخش اعظم درآمد کشور به مصرف اختصاص یافته و در نتیجه از پس‌اندازها کاسته می‌شود و زمینه لازم برای سرمایه‌گذاری فراهم نمی‌شود.

اگر نیازهای مصرفی از بازارهای خارجی تأمین گردد، نیاز کشور به بیگانگان افزون شده و وابسته‌تر شدن اقتصاد بدون تردید خطراتی را متوجه استقلال کشور می‌کند.

■ با توجه به محدودیت‌های درآمدی که دولت با آن مواجه است و ضرورت کاهش اتکاء کشور به نفت و تلاش برای رشد صادرات غیرنفتی، رعایت الگوی صحیح مصرف (به ویژه در بخش خوراک و پوشاک) چه مزایایی برای اقتصاد کشور به ارمغان می‌آورد؟ وزارت بازرگانی در این مهم چه نقش و وظیفه‌ای را ایفا می‌کند؟

اینکه ما عرف نیازمندی‌های جامعه را فراموش کنیم و فقط اصلاح الگوی مصرف را در نخوردن و نیاشامیدن و نپوشیدن معنا نماییم، کج‌اندیشی است. البته جلوگیری از ضایعات و اسراف نکردن، یک امر

به‌منظور مقابله با چنین فرآیندی از جمله راهبردهایی که مدنظر قرار می‌گیرد، تنظیم الگوی مصرف متناسب با امکانات و ظرفیت‌های کشور و نیاز واقعی جامعه است که می‌تواند نحوه به‌کارگیری توانمندی‌های کشور در راستای پاسخ به درخواست‌های جامعه را ساماندهی کند. این مقوله خود از به هم وابستگی عوامل متعددی حکایت دارد که تغییر هر یک به نحوی اثرپذیری در عوامل دیگر را در پی دارد. بدین سبب وزارت بازرگانی با توجه به مسؤلیت سیاست‌گذاری بازرگانی داخلی و خارجی کشور می‌بایست هدایت‌گر بخش‌های تولید و توزیع باشد تا بتواند در راستای وظیفه خود نقش عاملیت تأمین داخلی و صادرات و روابط تجارت خارجی را به خوبی ایفا کند، لازم است در جهت اعمال الگوی صحیح مصرف قدم‌های بلند بردارد و برای تحقق این هدف، نیازمند عملکرد شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف است.

■ فقدان الگوی صحیح مصرف در جامعه و ناآگاهی مردم نسبت به آن چه خسارات اقتصادی در سطح کلان به‌بار آورده است؟

دخالت دارد و نیز دولت به عنوان یک مصرف‌کننده مستقل دارای اثرات مستقیم بر الگوی مصرف جامعه است، زیرا نمی‌توان الگوی مصرف را منحصر به رفتار مصرفی افراد و خانوارها کرد، پس تصمیمات و راهبردهای دولت در تسمای ابعاد آن می‌تواند اثرات قابل توجهی برجای گذارد. لذا جایگاه شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف به‌طور قطع و یقین، جایگاه رفیعی است. اگر این شورا بتواند در تدوین و معرفی الگوی صحیح مصرف در جامعه سریع‌تر اقدام کند، کمک بزرگی به مردم و برنامه‌ریزی دولت کرده است.

■ با توجه به آنکه وزارت بازرگانی سیاست‌گذار بازرگانی داخلی و خارجی و هدایت‌گر بخش‌های تولید و توزیع است، چه اهدافی را برای اعمال الگوی صحیح مصرف دنبال می‌کند و در سال‌های اخیر به ویژه در زمینه الگوی مصرف خوراک و پوشاک به چه نتایجی رسیده است؟

ا رشد روزافزون جمعیت و محدودیت منابع موجود، دولت و به‌ویژه دستگاه‌های مسؤول را به سمت اتخاذ

شرعی و حکم الهی است و واجب‌الاطاعه است و عدم رعایت آن ضمان دارد، ولی عدم استفاده از امکانات کشور در جهت تولید را جایگزین اصلاح الگوی مصرف کردن، شرط عقل نیست.

به زعم بنده ما امروز گرفتار این مقوله هستیم وگرنه از باب الگوی مصرف واقعاً قریب به اتفاق جامعه از چه امکاناتی برخوردارند؟ آیا قدرت خرید $\frac{5}{6}$ از مردم جامعه اجازه تجاوز از حداقل مصارف را می‌دهد؟ عامه اجتماع از خرج و دخل خانوارها براساس شاخص‌های هزینه زندگی در آمارهای بانک مرکزی اطلاع دارند.

البته عرض کردم تولید با کیفیت پایین از داشت تا برداشت چه در امر تولید مواد غذایی و پوشاکی و چه

در صنعت، ضایعه‌های نابخشودنی است که این امر ارتباط مستقیم با الگوی مصرف ندارد، زیرا از ید مصرف‌کننده خارج است. دلیل بارز آن میل به استفاده از کالاهای خارجی است. در این راستا وزارت بازرگانی وظیفه دارد با وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هماهنگی کند و در واقع تابعی از متغیرهای موجود است. آنچه در عملکرد تأمین‌نیازها از سوی وزارت بازرگانی ملاحظه می‌کنید، تأمین کسری (کمبود) کالاهای موردنیاز آن هم در حداقل است.

البته قبول داریم که قریب به یک‌ششم جمعیت کشور به‌هیچ‌وجه در راستای الگوی مصرف صحیح حرکت نمی‌کنند و رسالت اصلاح این عیب بزرگ برعهده صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران و رسانه‌های جمعی است

که با جلوه دادن ارزش‌ها و نفی ضدارزش‌ها باید این خصیصه نامتعادل را از جامعه مصرفی یادشده سلب کنند.

■ زیان‌های اقتصادی ناشی از عدم رعایت الگوی صحیح مصرف در جامعه ما سالانه چقدر است؟ اقشار مختلف مردم در این زمینه چه نقشی دارند؟ نقش گروه‌های اجتماعی مرفه و تأثیر عملکرد آنها بر رفتارهای اجتماعی جامعه و به ویژه قشر آسیب‌پذیر چیست؟

□ در تقابل قرار دادن مردم دور از انصاف است، زیرا حدود پنج‌ششم

○ الگوی مصرف می‌تواند یکی از عوامل تمکیم و تقویت پایه‌های اقتصاد کشور به‌شمار آید و استقلال سیاسی نیز بدون برافروختن از استقلال اقتصادی میسر نمی‌شود. فقدان الگوی مصرف صمیم از پس‌اندازها و در نتیجه سرمایه‌گذاری می‌کاهد.

جمعیت کشور قدرت خریدشان اجازه عدول از مصرف موردنیاز خانوار را نمی‌دهد، ولی از باب رویکرد به دولت، سؤال خوبی است.

اگر دولت مثلاً در تولید خودرو فن‌آوری روز را دارا باشد، مصرف سوخت به نصف کاهش می‌یابد که حداقل سالانه $\frac{1}{2}$ میلیارد دلار صرفه‌جویی دربرخواهد داشت. اگر دولت امکانات حمل و نقل عمومی را سامان بخشد، مردم از وسیله تک‌سرنشین استفاده نخواهند کرد و در این راستا نیز صرفه‌جویی‌های میلیاردی خواهیم داشت.

اگر کارخانه‌ها در تولیداتشان اسم از پارچه و لوازم خانگی و غیره، کیفیت و استانداردهای صنعتی را رعایت کنند، طبیعی است که عمر پارچه و سایر

وسایل بالا خواهد رفت و صرفه‌جویی در این رابطه ارقام نجومی خواهد بود.

اگر کارخانه‌های تولیدی استانداردهای هزینه‌ای را در تولید رعایت کنند، کاهش قیمت تمام‌شده و تأثیر در درآمد خانوار بسیار چشمگیر و امر صادرات امکان‌پذیر خواهد شد.

اگر دولت و کارخانه‌ها بتوانند ماشین‌های تولید مواد غذایی از جمله نان را به‌طوری تهیه نمایند که تولید نهایی آن از کیفیت مطلوب برخوردار باشد، قطعاً ضایعات را در این بخش به‌شدت کاهش خواهد داد. اگر دولت در کوچک کردن خودش قدم

استوار و مثبت بردارد و کار را به‌کاردان بسپارد و نظارت عالی بنماید، طبیعی است که از هرز رفتن اوقات و سسرمایه‌ها

جلوگیری و بهبود بخشیدن تولید را به دنبال خواهد داشت که آثار آن توسعه، اشتغال، کاهش قیمت تمام‌شده، افزایش تولید و صادرات غیرنفتی است. لذا نقش اقشار مختلف مردم در دهک‌های پایین درآمدی، نقش دولت است، زیرا این قشر نمی‌توانند الگوی مصرف را رعایت نکنند و نقش گروه‌های مرفه اجتماعی تا عاملیت ارزش‌ها در جامعه نقش نداشته باشد، به‌هیچ‌وجه این گروه را از پرمصرف بودن، اسراف و... نمی‌توان برحذر داشت و طبیعی است که تأثیر این گروه در عملکرد و رفتارهای اجتماعی سایر دهک‌ها بی‌تأثیر نیست و حداقل موجب پیراهنگی برخی از افراد غافل خواهد شد.

■ با حذف پارانه‌ها در سومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی کشور،

کشاورزی و صنعت وجود دارد و شاید ذکر آن لازم نباشد، فقط به یکی دو مورد اشاره می‌شود که ملحوظ نظر قرار گیرد. الف) در داشت و برداشت گندم این رقم بیش از ۱۰ درصد تولید است.

ب) در شکر با عنایت به فرسودگی ماشین‌آلات کارخانه‌های قند و یا نگهداری بیش از حد مجاز چغندر قند در سیلوها، درصد بالایی از عیار قند در چغندر استحصال نمی‌شود که به ازاء هر یک درصد عدم استحصال صحیح، سالانه ۵۵۰۰۰ تن شکر کمتر برداشت خواهد شد.

ج) عدم استفاده از کشت مجدد در زمین‌های آبی یک ضایعه است، چرا که در سایر نقاط

دنیا به نحو مطلوب استفاده می‌شود و بهره‌دهی سرمایه‌گذار و مالک زمین از این طریق افزایش یافته و

میزان محصول کشور را از وابستگی نجات یا صادرات آن را افزایش می‌دهد.

■ برای آنکه جامعه فناخت سرفراز را پیشه کند، چه توصیه‌هایی می‌کنید؟

□ فناخت سرفراز نیاز به توصیه ندارد. آیات، محکمت‌ها و روایات موثق بسیار داریم که مردم را به فناخت خوانده‌اند. این خصلت جز با عاملیت مدیران، مسئولین، علما، اساتید، بزرگان، گویندگان، چهره‌های مورد وثوق میسر نیست و خلاف جریان آب شنا کردن، شرط عقل نیست.

می‌کند. به این ترتیب باید این مشکلات را برطرف کرد، نه از طریق اصلاح الگوی مصرف، دنبال ترمیم آن رفت.

مثال ساده‌ای بزینم. ما اگر تولید گندم، برنج، ذرت، دانه روغنی، شکر، جو، کاغذ و... را بالا ببریم تا نیاز به واردات نداشته باشیم، خودش یک نوع صادرات غیرنفتی است. یعنی حداقل سالانه ۳/۲ میلیارد دلار صرفه‌جویی در واردات است.

جای تعجب است ما همانند خصلت حسودان و بخیلان دنبال این هستیم که دیگران را که وضع بهتری دارند و یا علم بیشتری دارند، به سطح خودمان پایین بیاوریم. هیچ‌وقت حاضر نشده‌ایم که از

○ تأمین نیازهای غذایی جامعه براساس سرانه مصرف کالاها و روند آن در پیش و پس از پیروزی انقلاب اسلامی در قیاس با کشورهای مشابه، در حد طبیعی و عرفی است. اما تولید ناخالص داخلی از وضع مطلوب برخوردار نیست.

این حسادت، حسن استفاده را بنماییم و خودمان را به مرتبه آنها برسانیم و گاهی از الفاظی استفاده و خلط مبحث می‌کنیم.

■ چگونگی سرمایه‌گذاری برای

جلوگیری از ضایعات کالاها مصرفی چیست تا از خسارات ناشی از اتلاف منابع جلوگیری شود؟

□ ضایعات به‌ویژه در محصولات غذایی یک معضل اجتماعی است که در بعد مصرف امروز به دلیل گرانی و عدم قدرت خرید، بسیار کم شده است و فقط در نان این موضوع وجود دارد. دلیل عمده آن نیز نحوه تولید نان است نه مصرف. لذا باید بحث ضایعات را در تسولید جست‌وجو کرد که ارقام چشمگیری است و مقادیر آن در آمارهای

الگوی مصرف مواد غذایی چه تغییراتی خواهد داشت؟ این تغییرات چه مزایا و زیان‌های اقتصادی، اجتماعی به دنبال خواهد داشت؟

□ حذف یارانه‌ها در سومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی مطرح نیست و نظر مقام معظم رهبری و ریاست جمهوری نیز نمی‌باشد، بلکه بهینه کردن توزیع یارانه‌ها مطرح است. اگر انشاءالله صحیح برنامه‌ریزی و جهت‌دار و هدف‌دار عمل شود، حداقل مزایای آن بر خورداری بیشتر اqtشار آسیب‌پذیر از امکانات یارانه‌ای خواهد بود. به نسبت این اصلاح سیستم توزیع یارانه در ضایعات مواد غذایی، عمدتاً نان تأثیر خواهد داشت.

■ با توجه به ضرورت گسترش صادرات غیرنفتی، رفتارهای مصرفی مردم تا چه حد به

زیان اقتصاد ملی است؟ راه‌های مقابله با این رفتارها چیست و وزارت بازرگانی در این راستا چه وظایفی را برای خود قایل است؟

□ تأمین نیازهای غذایی جامعه براساس سرانه مصرف کالاها و روند آن در قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و مقایسه آن با کشورهای مشابه، در حد طبیعی و عرفی است و صادرات غیرنفتی به‌طور اساسی با این مقوله ارتباط کمتری دارد.

مشکل در جای دیگر است، تولید ناخالص داخلی کشور به قیمت‌های ثابت سال ۶۹ از وضع مطلوب برخوردار نیست. کیفیت نیز مشکل دارد، قیمت تمام‌شده بالا است و حد رقابت را تنگ‌تر